

รากฐานความคิดทางการเมืองระหว่างประเทศของกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่: ทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยม

นาวาเอก ดร. หัสไชยญ์ มั่งคั่ง
อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองทัพเรือในฐานะหน่วยงานในการรักษาความมั่นคงของประเทศทางทะเลจำเป็นต้องทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องของบริบททางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อที่จะปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น การก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของจีน การเติบโตของประชาคมอาเซียน เป็นต้น หลักประการหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องดังกล่าวคือแนวคิดกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ตามที่เจฟฟรีย์ ทิลล์ (Geoffrey Till) ได้เสนอไว้^๑ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับประเด็นเรื่องรัฐสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ คำถามสำคัญคือรัฐสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ดังกล่าวมีที่มาจากรากฐานความคิดทางทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทฤษฎีใด และในทางปฏิบัติรากฐานดังกล่าวสามารถอธิบาย ทำนาย และเสนอแนะแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบทางเรือได้มากน้อยเพียงใด

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการตอบคำถามดังกล่าวโดยอธิบายเป็นหัวข้อได้ดังต่อไปนี้ หัวข้อแรกแนวคิดเรื่องรัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ของทิลล์ ซึ่งจะอธิบายว่าทิลล์เสนอแนวคิดเรื่องรัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ไว้อย่างไร หัวข้อที่สอง รากฐานความคิดของกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ซึ่งจะตอบคำถามว่าแนวคิดทั้งสองมีรากฐานมาจากทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใดบ้าง ทฤษฎีดังกล่าวสามารถอธิบายกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ได้อย่างไร หัวข้อที่สาม ช่องว่างทางความคิดระหว่างทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยมซึ่งจะฉายภาพให้เห็นว่าทฤษฎีทั้งสองอธิบายโลกในสองแบบต่างกันมากน้อยเพียงใด หัวข้อที่สี่ การประนีประนอมทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยมในทางปฏิบัติตามวิธีคิดของสแตนลีย์ ฮอฟแมน (Stanley Hoffmann) ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าในโลกความเป็นจริงแล้วการดำเนินนโยบายที่แสวงหาประโยชน์ภายใต้หลักการทางจริยธรรมระหว่างประเทศสามารถเกิดขึ้นได้ ผลประโยชน์ของชาติและหลักจริยธรรมไม่ได้แยกขาดจากกันเสียทีเดียว หัวข้อสุดท้าย การกำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบตามแนวคิดกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ในทางปฏิบัติซึ่งจะชี้ว่าหากนำแนวคิดทั้งสองมาใช้อธิบายและเสนอแนะแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบทางเรือแล้วจะเป็นไปได้หรือไม่ อย่างไร

---

^๑ Geoffrey Till, *Seapower: A Guide for the Twenty-First Century*, 2nd ed. (Oxon: Routledge, 2004)

คำตอบเบื้องต้นของคำถามที่ตั้งไว้คือรัฐสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ดังกล่าวมีที่มาจากรากฐานความคิดทางทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยมทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และในทางปฏิบัติทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยอธิบายสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงทางทะเลระหว่างประเทศโดยแสดงให้เห็นว่าภัยคุกคามและสิ่งท้าทายต่อความมั่นคงทางทะเลมีอะไรบ้าง และช่วยกำหนดทิศทางให้กับยุทธศาสตร์และกำลังรบทางเรือให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผ่านแนวคิดกองทัพเรือสมัยใหม่และกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ต่อไป

๑. แนวคิดเรื่องรัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่

เจฟฟรีย์ ทิลล์บรรยายแนวคิดเรื่องรัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่เพื่อใช้เป็นกรอบนำทางในการอธิบายและแยกแยะประเภทของภารกิจที่กองทัพเรือในทุกประเทศต้องปฏิบัติ โดยเริ่มต้นจากการแยกประเภทของรัฐออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ รัฐก่อนสมัยใหม่ รัฐสมัยใหม่ และรัฐหลังสมัยใหม่ ดังนี้

“รัฐต่าง ๆ ในโลกสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ รูปแบบ โดยเกณฑ์ในการแบ่งใช้เรื่องของพัฒนาการด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก รัฐก่อนสมัยใหม่ (pre-modern states) มีแนวโน้มที่จะเป็นรัฐเกษตรกรรมที่พึ่งตนเองเป็นหลัก มีระดับการขึ้นต่อกันทางเศรษฐกิจ (economic interdependence) อย่างจำกัด รวมทั้งมีกำไรส่วนเกินที่ไม่เพียงพอต่อการขยายการลงทุน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ในโลกพัฒนาไปข้างหน้า...รัฐสมัยใหม่ (modern states) ก่อร่างขึ้นมาจากการผลิตทางอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ซึ่งทำให้เกิดหน่วยการเมืองที่มีประสิทธิภาพ อย่างเช่นรัฐชาติสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในยุโรปหลังสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลียในปี ค.ศ. ๑๖๔๘...รัฐหลังสมัยใหม่ (post-modern states) จะมีเศรษฐกิจและการเมืองที่มีประสิทธิภาพในหลายลักษณะ รัฐเหล่านี้จะได้รับอิทธิพลจากเศรษฐกิจที่อาศัยข้อมูลข่าวสารในโลกปัจจุบัน”^๒

หากพิจารณาโดยผิวเผินแล้ว จะแบ่งรัฐแต่ละประเภทตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เช่น รัฐในแอฟริกาเป็นแบบก่อนสมัยใหม่เพราะไม่มีการพัฒนามากนัก ส่วนรัฐในเอเชียเป็นแบบสมัยใหม่เพราะเส้นเขตแดนมีความหมายและมีการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มาก เช่น รัฐในเอเชียใต้หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือยุโรปก็จะเป็นแบบหลังสมัยใหม่เพราะมีพัฒนาการทางข้อมูลข่าวสารสูง เส้นเขตแดนระหว่างกันลดความสำคัญลง ความเข้าใจเช่นนี้ไม่ถูกต้องเสียทีเดียวเนื่องจากรัฐทั้งสามประเภทเป็น “แนวความคิด” ไม่ใช่รัฐที่เป็นรูปธรรมตามแผนที่ในโลกจริง ๆ

ยกตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของไทย มีลักษณะของความเป็นรัฐก่อนสมัยใหม่ สมัยใหม่ และหลังสมัยใหม่อยู่ร่วมกันในโลกยุคปัจจุบัน เศรษฐกิจของไทยยังคงยึดเกษตรกรรมเป็นหลัก ประชาชนจำนวนมากเป็นเกษตรกร การส่งออกก็อาศัยสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ผลไม้

^๒ Geoffrey Till, “Seapower in a Globalised World: Two Tendencies,” in *Seapower: A Guide for the Twenty-First Century*, p. 1.

เป็นต้น ทางสังคมยังยึดถือการมีชนชั้นทางสังคมในฐานะวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศสะท้อนภาพของ รัฐก่อนสมัยใหม่ของไทย ส่วนภาพของรัฐสมัยใหม่ของไทยแสดงออกมาในเรื่องของการให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ทางเศรษฐกิจ ส่วนในทางการเมือง ได้แก่ การยึดมั่นต่อรักษาความเป็นชาติไทย ปกป้องดินแดนในอำนาจอธิปไตยของตนเองไว้อย่างมั่นคง สุดท้ายไทยยังมีความเป็นรัฐหลังสมัยใหม่เพราะยอมรับถึงความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของภูมิภาคนี้ การแลกเปลี่ยนสัมพันธ์ในระดับบุคคลที่สามารถเดินทางไปประกอบอาชีพข้ามพรมแดนในประเทศอาเซียนด้วยตนเองซึ่งทั้งหมดนี้เกิดขึ้นภายใต้โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์ทางการติดต่อสื่อสารและคมนาคมระหว่างประเทศ และพรมแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนลดความสำคัญลงจากเดิมที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในยุคสงครามเย็น

เมื่อทิลล์แยกแยะประเภทของรัฐให้เห็นชัดเจนดังนี้แล้วก็ใช้กรอบแนวคิดเรื่องรัฐทั้งสามแบบแบ่งชนิดของกองทัพเรือออกเพียง ๒ รูปแบบ ได้แก่ กองทัพเรือสมัยใหม่และกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ โดยที่กองทัพเรือก่อนสมัยใหม่จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาวะแวดล้อมทางความมั่นคงในโลกปัจจุบัน เพราะไม่สามารถทำงานได้และไร้ประโยชน์ จึงเหลือกองทัพเรือเพียงสองรูปแบบ ดังนี้

“เราจะเห็นลักษณะทั้งหมดปรากฏร่วมกันในรัฐหรือกองทัพเรือหนึ่ง ๆ “สมัยใหม่” ในที่นี้หมายถึงการปรับแนวคิดการใช้จ่ายทางเรือแบบจารีตดั้งเดิมให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมในปัจจุบันเท่านั้น “หลังสมัยใหม่” หมายถึงการแปรสภาพกองทัพเรือสมัยใหม่ให้กลายเป็นอีกอย่างในบางแง่มุมหรือทุกแง่มุม ในทางกลับกัน กองทัพเรือก่อนสมัยใหม่ก็มีความขัดแย้งในตัวเองเพราะสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปสร้างปัญหาความอยู่รอดหรือความจำเป็นที่ต้องกระทำบางอย่างมากกว่าแค่การทำให้ประเทศและปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่เป็นเพียงสัญลักษณ์ อย่างดีที่สุดก็เพียงการป้องกันผลประโยชน์หลักของตนเองได้บางครั้งบางคราวเท่านั้น”^๓

กองทัพเรือสมัยใหม่ยอมทำภารกิจที่มุ่งไปสู่การรักษาไว้ซึ่งรัฐสมัยใหม่ โดยเปลี่ยนแนวคิดการใช้จ่ายแบบเดิมให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่สอดคล้องกับความเป็นรัฐสมัยใหม่ซึ่งได้แก่ระเบียบโลกที่มีรัฐชาติสมัยใหม่เป็นศูนย์กลางตามสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย จุดเน้นก็คือทำให้รัฐสมัยใหม่ของตนมั่นคง และความมั่นคงในที่นี้จะหมายถึงความมั่นคงในเรื่องบูรณภาพแห่งดินแดนและอำนาจของผู้ปกครองรัฐหรือรัฐบาลเป็นหลัก เช่น กองทัพเรือไทยมีภารกิจในการรักษาอธิปไตยทางทะเลในพื้นที่ทับซ้อนกับเพื่อนบ้าน เป็นต้น ดังนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบทางเรือของรัฐสมัยใหม่จึงมีจุดเน้นไปที่การมองรัฐอื่นว่าเป็นพันธมิตรหรือเป็นข้าศึกศัตรู

กองทัพเรือหลังสมัยใหม่เกิดจากการแปรสภาพกองทัพเรือสมัยใหม่ให้สามารถทำภารกิจบางประการที่กองทัพเรือสมัยใหม่ไม่เคยหรือไม่คุ้นชินมาก่อน เช่น การปราบปรามโจรสลัดในอ่าวเอเดน การช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากคลื่นยักษ์ เป็นต้น การที่ทิลล์ใช้คำว่า “แปรสภาพ” กับกองทัพเรือหลังสมัยใหม่เพราะว่า

^๓ Ibid., p. 2.

กองทัพเรือจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการคิดในการปฏิบัติภารกิจ วิธีคิดที่เปลี่ยนแปลงเช่นนี้เกิดจากวัตถุประสงค์ของภารกิจที่ต่างออกไปจากภารกิจของกองทัพเรือสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นเพียงเรื่องความมั่นคงทางดินแดนและอธิปไตยของรัฐ กองทัพเรือหลังสมัยใหม่จึงแปรสภาพตนเองจากการหมกมุ่นแค่เรื่องสงครามระหว่างรัฐไปสู่การปฏิบัติภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการทำสงคราม ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจรากฐานทางความคิดที่รองรับการแปรสภาพกองทัพเรือจากสมัยใหม่เป็นหลังสมัยใหม่จึงจำเป็นอย่างยิ่ง

๒. รากฐานความคิดของกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่

รัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่เป็นเพียงภาพปรากฏของแนวความคิดที่เป็นรากฐานทางทฤษฎีซึ่งรองรับการดำรงอยู่ของรัฐสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่เท่านั้น รวมทั้งกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ที่เป็นกลไกสำคัญในการรักษาความมั่นคงทางทะเลในโลกยุคโลกาภิวัตน์ตามที่ทิลล์กล่าวไว้ รากฐานทางความคิดที่รองรับรัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่สามารถสืบสาวไปยังทฤษฎีกระแสหลักสองทฤษฎีในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ได้แก่ ทฤษฎีสัจนิยม (Realism)^๔ และทฤษฎีเสรีนิยม (Liberalism)^๕ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกระแสหลักที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ระหว่างประเทศ ได้แก่ ทฤษฎีสัจนิยมและทฤษฎีเสรีนิยม คำว่า “ทฤษฎี (theory)” อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ามีความเป็นวิชาการสูงยากที่จะเข้าใจ แต่ที่จริงแล้วตรงกันข้าม ทฤษฎีช่วยลดความจริงที่ซับซ้อนของสิ่งที่พยายามจะอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นและตรงกันทุกฝ่าย เช่น กฎเหล็กแห่งคณาธิปไตย (Iron Law of Oligarchy) ของโรเบิร์ต มิเชลส์ (Robert Michels) อธิบายว่าในองค์กรที่ซับซ้อนทั้งหมด ไม่ว่าจะองค์กรจะเป็นประชาธิปไตย (ทุกคนมีอำนาจ) เพียงใด ที่สุดแล้วจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นคณาธิปไตย (บางคนมีอำนาจ) ทฤษฎีนี้จึงทำนายว่าประเทศหนึ่งๆที่พยายามปกครองแบบประชาธิปไตย ในที่สุดการปกครองประเทศก็จะอยู่ใต้อำนาจของคนกลุ่มหนึ่งอยู่ดี เป็นต้น

ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงยังต้องการทฤษฎีมากขึ้นไปอีก เพราะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศมีความซับซ้อนในความหมายที่ว่าสาเหตุที่ทำให้ปรากฏการณ์นั้นเกิดขึ้นได้หลายสาเหตุ และเป็นที่ยกเถียงกันได้ว่าสาเหตุใดเป็นเงื่อนไข (necessary condition) จำเป็นต่อการเกิดปรากฏการณ์นั้น เช่น หากจะอธิบายการสร้างเกาะเทียมในทะเลจีนใต้ของจีน อาจอธิบายได้ว่าจีนจะขยายความเป็นมหาอำนาจของตนเอง หรือเพียงปกป้องเส้นทางคมนาคมของตนเองเท่านั้น เป็นต้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกระแสหลัก

---

^๔ Paul R. Viotti and Mark V. Kauppi, “Realism: The State and Balance of Power,” in *International Relations Theory*, 5th ed. (Boston: Longman, 2012), pp. 39-82.

^๕ Paul R. Viotti and Mark V. Kauppi, “Liberalism: Interdependence and Global Governance,” in *International Relations Theory*, pp. 129-166.

ให้อ่องแท้เพราะจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจในเรื่องรัฐสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ รวมทั้งบทบาทของ กองทัพเรือในรัฐทั้งสองแบบด้วย

๒.๑ ทฤษฎีสัจนิยม

เริ่มจากทฤษฎีสัจนิยม สัจนิยมชี้ว่า “อำนาจเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ” ดังที่ฮันส์ มอร์เกนธอ (Hans J. Morgenthau) อธิบายไว้ว่า

“เสาหลักของสัจนิยมทางการเมืองที่ใช้ในการวิเคราะห์การเมืองระหว่างประเทศคือแนวคิดเรื่องผลประโยชน์ซึ่งมีความหมายเฉพาะว่า “อำนาจ” (concept of interest defined in terms of power) แนวคิดนี้ช่วยเชื่อมโยงระหว่างเหตุผลที่ใช้ทำความเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ...การเมืองเป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้อำนาจเหนือผู้อื่น และไม่ว่าเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์จะเป็นอะไรก็ตาม อำนาจย่อมเป็นเป้าหมายเบื้องต้น และรูปแบบของการได้มาซึ่งอำนาจ รวมถึงการรักษาและการแสดงอำนาจเป็นปัจจัยกำหนดเทคนิควิธีในพฤติกรรมทางการเมือง”^๖

แนวคิดเรื่องผลประโยชน์ที่เป็นเรื่องอำนาจนี้เป็นจุดเริ่มต้นในฐานะรากฐานของผู้ที่ต้องการทำความเข้าใจว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น แท้ที่จริงแล้วเกิดจากปัจจัยใดกันแน่ อย่างไรก็ตามคำว่า “อำนาจ” ยังต้องอธิบายเพิ่มว่าหมายถึงอะไร ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างไรได้บ้าง นักทฤษฎีสัจนิยมต่อจากมอร์เกนธอจึงพยายามทำให้คำนี้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นและใช้ประโยชน์ได้จริง เคนเนธ วอลซ์ (Kenneth N. Waltz) ทำให้สัจนิยมของมอร์เกนธอเป็นระบบมากขึ้นโดยอธิบายเชิงระบบเพิ่มว่าประเทศต่าง ๆ ในโลกอยู่ภายใต้ระบบระหว่างประเทศที่เป็นอนาธิปไตยซึ่งไม่มีรัฐบาลโลก จึงต้องทำหน้าที่เหมือนกันคือรักษาตัวเองให้อยู่รอด ความอยู่รอดขึ้นอยู่กับการมีขีดความสามารถทางทหารเป็นหลัก^๗ ด้วยเหตุนี้ วอลซ์จึงสร้างความชัดเจนให้กับคำว่าอำนาจว่าหมายถึงกำลังทหารที่ชี้วัดได้ และทฤษฎีสัจนิยมของวอลซ์ระบุว่า “ความอยู่รอดเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ” ซึ่งทำให้ทฤษฎีสัจนิยมชัดเจนมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ประเทศต่าง ๆ ไม่ได้มีกำลังทหารที่เท่ากันในการรักษาความอยู่รอดของตนเอง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือโลกจะมีประเทศมหาอำนาจที่แบ่งขั้วกัน เช่น สงครามเย็นมีขั้วสหรัฐอเมริกากับขั้วสหภาพโซเวียต เป็นต้น เพื่อความอยู่รอด ประเทศต่าง ๆ ก็จะเข้าไปจับขั้วกับประเทศมหาอำนาจเพื่อเป็นพันธมิตรรับประกันความอยู่รอดของตน เช่น กรณีไทยเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในสงครามเย็น เป็นต้น ดังนั้น การที่ทุกประเทศต้องการความอยู่รอดของตนเองทำให้เกิดพฤติกรรมที่ประเทศต่าง ๆ ต้องทำเหมือนกันคือการเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจจนเกิดขั้วอำนาจขึ้นในระบบ

^๖ Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, 6th ed. (New York: Alfred A. Knopf, 1985), p. 5, 195.

^๗ Kenneth N. Waltz, “Anarchic Structures and Balances of Power,” in *Theory of International Politics* (London: Addison-Wesley Publishing Company, 1979), pp. 102-128.

ระหว่างประเทศเรียกว่า “โครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ (structure of international system)” เช่น ในสงครามเย็นโลกมีสองขั้วอำนาจ หลังสงครามเย็นโลกมีขั้วอำนาจเดียว ในปัจจุบันโลกมีหลายขั้วอำนาจ เป็นต้น ที่กล่าวมาเป็นทฤษฎีสัจนิยมสองรูปแบบหลักเท่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมีการแยกย่อยออกไปได้อีกซึ่งจะไม่พิจารณาในที่นี้สรุปได้ว่า ทฤษฎีสัจนิยมเป็นรากฐานให้กับกองทัพเรือสมัยใหม่เพราะสัจนิยมชี้ให้เห็นถึงสาเหตุพื้นฐานของปรากฏการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศว่ามีที่มาจาก “อำนาจ” และ “ความอยู่รอด” ซึ่งตรงกับการที่กองทัพเรือสมัยใหม่มีภารกิจในการป้องกันรักษาความเป็นชาติ ปกป้องอธิปไตยทางทะเลให้กับรัฐสมัยใหม่ และอำนาจในการปกป้องอธิปไตยทางทะเลรู้จักกันดีในชื่อของ “สมุททานุภาพ”

๒.๒ ทฤษฎีเสรีนิยม

เมื่อทฤษฎีสัจนิยมเป็นรากฐานให้กับรัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่ ทฤษฎีเสรีนิยมจึงเป็นรากฐานทางความคิดให้กับกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ ในแง่นี้จะพิจารณาทฤษฎีเสรีนิยมของโรเบิร์ต โคเฮน (Robert O. Keohane)^{๔๘} ที่ถกเถียงกับทฤษฎีสัจนิยมในแง่เดียวเท่านั้นคือเรื่องของผลประโยชน์สัมพัทธ์ (relative gain) กับผลประโยชน์สัมบูรณ์ (absolute gain)^{๔๙} ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าเพราะเหตุใดกองทัพเรือหลังสมัยใหม่จึงทำหน้าที่รักษาระบบโลกาภิวัตน์ แทนที่จะรักษาความอยู่รอดของตนเองตามที่ทฤษฎีสัจนิยมของวอลซ์กล่าวเอาไว้

หากมองผลได้ในมุมมองของผลประโยชน์สัมพัทธ์ ประเทศต่าง ๆ จะสนใจว่าตนเองจะได้ประโยชน์มากกว่าประเทศอื่น เช่น ไทยจะสนใจว่าประเทศเพื่อนบ้านจะจัดหาเรือดำน้ำกี่ลำและมีขีดความสามารถมากกว่าตนเองหรือไม่เพียงใด เป็นต้น แต่หากมองผลได้ในมุมมองของผลประโยชน์สัมบูรณ์ ประเทศต่าง ๆ จะสนใจว่าตนเองได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากเดิมหรือไม่ แต่จะไม่ใส่ใจว่าใครจะได้มากกว่าตนเอง เช่น ไทยจะสนใจว่าตนเองจะมีระดับมวลรวมประชาชาติเพิ่มขึ้นมากกว่าปีที่แล้วหรือไม่ เท่าใด แต่จะไม่สนใจเพื่อนบ้านว่าเศรษฐกิจจะเติบโตแซงตนเองหรือไม่ เป็นต้น ข้อถกเถียงนี้มีข้อเท็จจริงรองรับด้วยกันทั้งสองฝ่าย และเท่าที่ผ่านมายังไม่สามารถบอกได้ว่าสิ่งใดจริงกว่ากันระหว่างผลประโยชน์สัมพัทธ์หรือผลประโยชน์สัมบูรณ์

สัจนิยมมองว่าธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นความขัดแย้งและการแข่งขันกันระหว่างประเทศที่มุ่งแสวงหาอำนาจและความอยู่รอดให้กับตนเอง หากจะต้องร่วมมือกันก็จะเป็นแบบพันธมิตรซึ่งต้องมีประเทศมหาอำนาจเป็นหลักในขั้วอำนาจเพื่อสร้างดุลอำนาจให้เกิดขึ้นซึ่งจะจบลงที่ความอยู่รอดของพันธมิตรและตนเองอยู่ดี การที่สัจนิยมมองเรื่องอำนาจและความอยู่รอดของตนเอง

---

^{๔๘} Robert O. Keohane, “Theories of Cooperation and International Regimes,” in **After Hegemony: Cooperation and Discord in World Political Economy** (Princeton: Princeton University Press, 1984), pp. 49-132.

^{๔๙} Joseph M. Grieco, “Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism” **International Organization**, Vol. 42. No. 3 (Summer, 1988), pp. 485-507.

เป็นหลักนี้กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือประเทศสนใจในเรื่อง “ผลประโยชน์สัมพัทธ์” โดยรัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่มีผลประโยชน์เรื่องอาณาเขตและอธิปไตยทางทะเลที่สอดคล้องกับแนวคิดนี้

ผลประโยชน์ในความคิดของเสรีนิยมจะแตกต่างออกไป เสรีนิยมแบบโคเฮนยอมรับว่าทุกประเทศต้องการความอยู่รอดเหมือนกันเพราะไม่มีรัฐบาลโลกคอยควบคุมพฤติกรรมประเทศต่าง ๆ แต่ตั้งคำถามกับความร่วมมือระหว่างประเทศที่ปรากฏขึ้นในรูปของสถาบันระหว่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรปว่าเพราะเหตุใดจึงคงอยู่ถึงแม้จะไม่มีประเทศมหาอำนาจคอยสนับสนุนต่อไป ข้อสรุปของเสรีนิยมคือประเทศที่ยังดำรงความร่วมมือระหว่างกันได้อยู่เพราะมองเห็น “ผลประโยชน์สมบูรณ์” ที่มีร่วมกันและการมีสถาบันระหว่างประเทศช่วยให้ผลประโยชน์รูปแบบนี้ดำรงต่อไปได้ เสรีนิยมของโคเฮนมีรายละเอียดปลีกย่อยอยู่อีกพอสมควร ที่กล่าวมาเป็นภาพคร่าว ๆ ของทฤษฎีเสรีนิยมเพื่อชี้ให้เห็นว่ารัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่ตั้งอยู่บนทฤษฎีนี้ ประจักษ์พยานสำคัญที่ยืนยันทฤษฎีนี้คือพัฒนาการของสหภาพยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และการเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียนในทางนิตินัยปลายปี พ.ศ.๒๕๕๘

สรุปได้ว่า รัฐและกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่มีรากฐานทางความคิดมาจากสังคมนิยมและเสรีนิยมตามลำดับ ทิลล์ยิมแนวคิดมาใช้แต่ไม่ได้แสดงรายละเอียดในประเด็นนี้เพราะต้องให้ความสำคัญกับสมมุติฐานมากกว่าจะสืบย้อนไปสู่รากฐานทางทฤษฎี รัฐสมัยใหม่มีที่มาจากแนวคิดสังคมนิยมเพราะมีเป้าหมายปลายทางในการรักษาผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก โดยเฉพาะในเรื่องอธิปไตยและบูรณภาพทางดินแดน ดังนั้นกองทัพเรือสมัยใหม่จึงมีภารกิจเพื่อรักษาอธิปไตยทางทะเลและป้องกันข้าศึกศัตรูซึ่งรวมไปถึงการเข้าร่วมทำสงครามกับประเทศพันธมิตร ส่วนรัฐหลังสมัยใหม่มีที่มาจากแนวคิดเสรีนิยมเพราะมองว่ามีผลประโยชน์สมบูรณ์ที่ประเทศต่าง ๆ สามารถและจำเป็นต้องแสวงหาร่วมกันซึ่งที่สุดแล้วคือการรักษาระบบโลกาภิวัตน์ที่หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของทุกประเทศไว้ หน้าที่นี้เป็นของกองทัพเรือหลังสมัยใหม่

๓. ช่องว่างทางความคิดระหว่างทฤษฎีสังคมนิยมและเสรีนิยม

เมื่อเปรียบเทียบทฤษฎีสังคมนิยมกับทฤษฎีเสรีนิยมจะพบความแตกต่างซึ่งเป็นช่องว่างทางความคิดระหว่างทฤษฎีทั้งสองในประเด็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และรัฐ ปัจจัยต่อความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศ และข้อเสนอแนะต่อความมั่นคงระหว่างประเทศ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ ธรรมชาติของมนุษย์และธรรมชาติของรัฐ

ทฤษฎีสังคมนิยมเริ่มต้นด้วยการมองว่าก่อนที่มนุษย์จะมารวมตัวเป็นรัฐ มนุษย์อยู่ในสภาวะสงครามที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ชีวิตแต่ละวันเต็มไปด้วยความหวาดระแวงว่าผู้ใดจะมาทำร้ายด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงไม่สามารถอยู่ในสภาวะเช่นนี้ต่อไปได้ จึงรวมตัวจัดตั้งสถาบันทางการเมืองขึ้นเรียกว่ารัฐและมอบอำนาจให้กับองค์อธิปัตย์ควบคุมพฤติกรรมของแต่ละคนไม่ให้ทำร้ายกัน รัฐเกิดขึ้นมาเพื่อยุติสภาวะสงครามตามธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม เมื่อมนุษย์มารวมตัวกันเป็นรัฐแล้วก็ไม่สามารถละทิ้งความกลัว

ซึ่งเป็นพื้นฐานของตนเองในสภาวะธรรมชาติไปได้ ดังนั้น การที่มนุษย์จะอยู่รอดได้ต้องแสวงหาอำนาจ
สังคมนิยมจึงมองว่าอำนาจเป็นทั้งเป้าหมายปลายทางและวิธีการให้ตนเองอยู่รอด รัฐก็เหมือนกับมนุษย์
ต่างแสวงหาอำนาจอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ตนเองอยู่รอดภายใต้สภาวะอนาธิปไตยที่ไร้รัฐบาล

ทฤษฎีเสรีนิยมเริ่มต้นต่างจากทฤษฎีสังคมนิยม โดยมองว่าก่อนที่มนุษย์จะมารวมตัวเป็นรัฐ
มนุษย์อยู่ในสภาวะธรรมชาติที่มีกฎธรรมชาติอยู่ เช่น กฎผลประโยชน์ต่างตอบแทน กฎการไม่ทำร้ายกัน
เป็นต้น มนุษย์จึงมีความเจริญถึงระดับหนึ่งไม่เหมือนกับมนุษย์ตามแนวคิดของสังคมนิยม แต่เนื่องจาก
บางครั้งเกิดความขัดแย้งกันในเรื่องทรัพย์สิน เช่น การรุกรานที่ทำกินผู้อื่น การลักขโมยทรัพย์สินของเพื่อนบ้าน
เป็นต้น และไม่มีใครเป็นคนกลางในการตัดสินข้อพิพาท มนุษย์จึงตัดสินใจร่วมกันสร้างรัฐขึ้นมาเพื่อเป็น
คนกลางและธรรมชาติของมนุษย์ด้านที่เป็นอารยะตามกฎธรรมชาติดีติดตัวมนุษย์มาด้วย รัฐเป็นการ
รวมตัวของมนุษย์ที่มีธรรมชาติเหมือนมนุษย์และร่วมมือกันเพื่อผลประโยชน์ต่างตอบแทนได้ ต่างจากรัฐ
ในแนวคิดสังคมนิยมที่อยู่ในสภาวะหิวโห้ตลอดเวลา จึงต้องการอำนาจเพื่อลดความกลัวของตนเองลง

ธรรมชาติของมนุษย์และรัฐของทฤษฎีสังคมนิยมและเสรีนิยมที่ต่างกันเช่นนี้ส่งผลต่อการ
อธิบายเหตุผลต่อปรากฏการณ์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและพฤติกรรมของกองทัพเรือสมัยใหม่
และหลังสมัยใหม่ที่แสดงออกมาในรูปของความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศในประเด็นต่อไป

๓.๒ ปัจจัยต่อความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศ

การทำความเข้าใจเรื่องความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศว่ามีที่มาจากเหตุผล
ใดนั้นจำเป็นต้องมีพื้นฐานทางทฤษฎีสังคมนิยมและเสรีนิยมในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และธรรมชาติของรัฐ
ดังที่กล่าวมา เพราะท่าทีของมนุษย์หรือรัฐจะกำหนดว่ารัฐจะดำเนินนโยบายในแบบร่วมมือหรือขัดแย้งกัน
เช่น กรณีสยามในยุคอาณานิคมจำเป็นต้องเอาตัวรอดจากมหาอำนาจยุโรป ก็จะมีวิธีที่ตัวเองอยู่ใน
สภาวะธรรมชาติแบบสังคมนิยมและหาทางเสริมสร้างอำนาจของตนเองด้วยการเพิ่มขีดความสามารถทาง
ทหารสมัยใหม่หรือไม่ก็เข้าร่วมมือเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจยุโรป เช่น รัสเซีย เป็นต้น แต่หากไทยในยุค
ปัจจุบันที่มีประชาคมอาเซียนต้องการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ก็จะมีวิธีที่ตัวเองอยู่
ในสภาวะธรรมชาติแบบเสรีนิยมและหาทางเปิดการค้าเสรีในทุกด้านเพื่อเพิ่มการค้าการลงทุน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาหลายท่านยังติดกับดักของการลดทอน (reductionism) ง่าย ๆ
โดยมองว่าหากคิดแบบสังคมนิยมแล้วจะมีแต่ความขัดแย้งเพราะทุกประเทศเห็นแก่ตัวหมด ความเห็นแก่ตัว
นำมาแต่ความขัดแย้ง แต่หากคิดแบบเสรีนิยมแล้วจะมีแต่ความร่วมมือเพราะทุกประเทศเป็นอารยะ
เห็นประโยชน์ส่วนรวมจึงทำให้เกิดความร่วมมือ วิธีการคิดเช่นนี้จะคลาดเคลื่อนและนำไปสู่การมอง
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่บิดเบือนได้เพราะในโลกความเป็นจริง การเอาตัวรอดแบบสังคมนิยม
ก็สามารถทำให้เกิดความร่วมมือได้ เช่น การสร้างกฎการเดินเรือสากลเพราะไม่ต้องการให้เรือชนกันและ
เกิดหายนะ การเข้าเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจก็ถือเป็นความร่วมมือตามแนวคิดสังคมนิยมเช่นกัน เป็นต้น

ดังนั้นผู้ศึกษาต้องตระหนักถึงปัจจัยที่แท้จริงที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ ร่วมมือหรือขัดแย้งกันตามที่ทฤษฎีกล่าวเอาไว้

ในกรณีของสังคมนิยม ปัจจัยพื้นฐานไม่ว่าประเทศจะร่วมมือหรือขัดแย้งกันคือ “ความต้องการให้ตนเองอยู่รอด (survival)” ซึ่งประเทศต่าง ๆ ต้องแสวงหาอำนาจเป็นเครื่องมือพื้นฐานเพื่อรับประกันความอยู่รอดของตนเอง หากเป็นมหาอำนาจก็ต้องการอำนาจสูงสุดเพื่อรับประกันความเป็นไปได้ที่ตนเองจะอยู่รอดในระบบอนาธิปไตยที่ไม่มีรัฐบาลโลกคอยตรวจสอบพฤติกรรมของแต่ละประเทศ แต่ในกรณีของเสรีนิยม ปัจจัยพื้นฐานคือ “ความต้องการให้ระบบระหว่างประเทศเกิดเสถียรภาพ (stability) และความเจริญรุ่งเรือง (prosperity)” ต่างจากกรณีของสังคมนิยมที่ต้องการให้ตนเองเท่านั้นอยู่รอด ส่วนระบบจะเป็นอย่างไรไม่สำคัญ กล่าวง่าย ๆ คือจุดมุ่งของสังคมนิยมคือความอยู่รอดของตนเอง จุดมุ่งของเสรีนิยมคือเสถียรภาพและความรุ่งเรืองของระบบซึ่งก็แล้วแต่ยุคสมัยจะกำหนดว่าระบบนั้นคืออะไร เช่น ระบบภายใต้สหประชาชาติหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ปัจจุบันคือระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรียุคโลกาภิวัตน์ เป็นต้น ปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้จะชี้ว่าประเทศต่าง ๆ จะร่วมมือหรือขัดแย้งในประเด็นอะไรระหว่างกัน

๓.๓ ข้อเสนอแนะต่อความมั่นคงระหว่างประเทศ

ข้อเสนอแนะที่ทฤษฎีสังคมนิยมและเสรีนิยมเสนอเพื่อให้เกิดความมั่นคงระหว่างประเทศมีที่มาจากธรรมชาติของมนุษย์และรัฐ รวมถึงปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศ โดยสังคมนิยมเสนอว่าความมั่นคงระหว่างประเทศจะเกิดขึ้นได้ด้วยสภาวะ “ดุลอำนาจ (balance of power)” เพราะพื้นฐานมนุษย์และรัฐคือความกลัว การสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างประเทศก็จะทำให้ประเทศต่าง ๆ กลัวว่าหากเริ่มสร้างความขัดแย้งและก่อสงครามขึ้นและตนเองไม่ได้รับชัยชนะ ก็จะไม่เสี่ยงทำสงครามเพราะไม่มั่นใจว่าตนเองจะชนะหรือไม่ สำนักสังคมนิยมย้อยสำนักหนึ่งมองว่าดุลอำนาจเป็นกลไกที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะประเทศต่าง ๆ ตั้งใจจะสร้างให้เกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม

ทฤษฎีเสรีนิยมมีข้อเสนอที่ต่างออกไปจากสังคมนิยมเพราะมองธรรมชาติของรัฐและมนุษย์ต่างกัน เสรีนิยมมองว่ามีกฎธรรมชาติกำกับพฤติกรรมของมนุษย์และรัฐอยู่ ในขณะที่สังคมนิยมมองว่ากฎธรรมชาตินั้นมีอยู่เรื่องเดียวเท่านั้นคือ “กฎแห่งป่า” หรือหลักการที่ผู้แข็งแกร่งกว่าย่อมอยู่รอด (survival of the fittest) ดังนั้นเสรีนิยมจึงมองว่าประเทศต่าง ๆ สามารถเข้าใจกฎธรรมชาตินี้และร่วมมือกันได้ สามารถสร้างกลไกบางอย่างร่วมกันอันจะนำไปสู่ความมั่นคงระหว่างประเทศได้ ไม่ว่าจะเป็นองค์การระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ การค้าการลงทุนระหว่างประเทศ อุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยระหว่างประเทศ หนทางของเสรีนิยมในการสร้างความมั่นคงระหว่างประเทศนั้นมีความหลากหลาย แต่ทั้งหมดนี้มีพื้นฐานมาจากธรรมชาติของมนุษย์และรัฐ และปัจจัยเบื้องต้นในพฤติกรรมระหว่างประเทศคือความต้องการให้ระบบระหว่างประเทศเกิดเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองอันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศต่าง ๆ

๔. การประนีประนอมทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยมในทางปฏิบัติ

ในทางปฏิบัติ ช่องว่างระหว่างทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยมไม่ได้ห่างกันดังที่กล่าวมา มีวรรณกรรมทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจำนวนหนึ่งซึ่งชี้ว่าในทางการทูต ผู้กำหนดนโยบายต้องใช้ทฤษฎีทั้งสองควบคู่กันเพราะในโลกความเป็นจริง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศดำเนินไปตามหลักการของสัจนิยมและเสรีนิยม การทำความเข้าใจควรแยกวิเคราะห์ แต่ในทางปฏิบัติต้องลดช่องว่างทางความคิดลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ ในที่นี้จะพิจารณาแนวความคิดของสแตนลีย์ ฮอฟแมน (Stanley Hoffmann) ในบทความว่าด้วยจริยศาสตร์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ^{๑๐} ในบทความนี้ ฮอฟแมนเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงประเด็นทางจริยศาสตร์ (ethics) ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ฮอฟแมนตอบคำถามว่า “อะไรที่เรียกว่าจริยธรรม รัฐจะมีพฤติกรรมที่มีจริยธรรมได้หรือไม่ และถ้ามีจะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขอะไรบ้าง (What could be called the moral itself? Can there be moral behavior in international affairs? If so, under what conditions?)” โดยเริ่มด้วยประเด็นในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ได้แก่

๑. **การใช้กำลัง (use of force)** คำถามคือการใช้กำลังมีข้อจำกัดอย่างไร สหรัฐอเมริกามีสิทธิใช้กำลังแทรกแซงรัฐอื่นได้หรือไม่ และเมื่อแทรกแซงจะใช้กำลังที่เหมาะสมอย่างไร

๒. **สิทธิมนุษยชน (human rights)** เกิดคำถามว่าประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศมากน้อยเพียงใด สิทธิแบบใดที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศ คุ่มค่าหรือไม่ที่รัฐจะสนับสนุนประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน

๓. **ความยุติธรรมในการจัดสรร (distributive justice)** คือความยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดสรรภาระหน้าที่และสิทธิประโยชน์ เช่น การที่ประเทศที่พัฒนาแล้วจะต้องช่วยเหลือจัดสรรทรัพยากรให้กับประเทศด้อยพัฒนาอย่างเหมาะสม ตามความขาดแคลนของประเทศเหล่านั้น เป็นต้น คำถามที่ตามมาคือความจำเป็น (obligation) ที่จะต้องช่วยเหลือของประเทศพัฒนาแล้วมีจริงหรือไม่ ปริมาณและคุณภาพของความช่วยเหลือควรเป็นอย่างไร

ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดดูเหมือนว่า ปัญหาทางจริยธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีอยู่มากมายและคำตอบมีได้หลากหลายตามที่แต่ละบุคคลเห็นว่าถูกต้องเหมาะสม แต่ฮอฟแมนพยายามสร้างความชัดเจนให้เกิดขึ้น โดยเริ่มสำรวจปัญหาทางจริยธรรมที่มีอยู่จริงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเสนอแนะแนวทางในการผสมผสานจริยธรรมกับนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในทางปฏิบัติ

---

^{๑๐} Stanley Hoffmann, *Duties beyond Borders: On the Limits and Possibilities of Ethical International Politics* (New York: Syracuse University Press, 1980), pp. 1-43.

๔.๑ ปัญหาทางจริยธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ฮอปแมนตั้งประเด็นคำถามและยกเป็นหัวข้อในการอธิบายประเด็นเรื่องของจริยธรรม ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไว้สองประเด็น ประเด็นแรก ผู้นำรัฐจะมีโอกาสเลือกดำเนินนโยบาย ต่างประเทศที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ทางจริยธรรมได้หรือไม่ และประเด็นที่สอง ถ้าเป็นไปได้ ข้อจำกัด ในการดำเนินนโยบายดังกล่าวมีอะไรบ้าง คำตอบต่อคำถามทั้งสองมีรายละเอียดดังนี้

๑. นโยบายต่างประเทศที่มีเป้าหมายเชิงจริยธรรม

มีความเห็นจากนักปรัชญาการเมืองหลายท่านต่อประเด็นนี้ ฮอปแมนเริ่มต้นที่โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ซึ่งมองว่าเรื่องทางจริยธรรมไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศ เนื่องจาก สภาวะธรรมชาติของมนุษย์และรัฐเป็นสภาวะแห่งสงคราม (state of war) เป้าหมายของรัฐคือความ มั่นคงและการอยู่รอดเท่านั้น สำหรับแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ก็มองไม่ต่างจากฮอบส์เท่าใดนัก โดยที่เวเบอร์แยกจริยธรรมออกเป็น ๒ แบบ คือจริยธรรมของพวกนักบุญหรือพระกับจริยธรรมของผู้นำ พวกพระหรือนักบุญจะมีโอกาสในการประพฤติปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักการทางจริยธรรมได้ง่าย เนื่องจากความรับผิดชอบของพวกนักบุญต่างจากความรับผิดชอบของผู้นำรัฐ เวเบอร์เรียกจริยธรรมของ ผู้นำรัฐว่าเป็น “จริยธรรมแห่งความรับผิดชอบ (ethics of responsibility)” ซึ่งหมายความว่าผู้นำรัฐ มีหน้าที่รับผิดชอบต่อชีวิตของประชาชนในรัฐ ซึ่งในหลายต่อหลายครั้ง ผู้นำรัฐจำเป็นต้องอาศัยอำนาจ หรือความรุนแรงในการปกป้องความอยู่รอดของรัฐและประชาชน เช่น การทำสงคราม เป็นต้น สรุปแล้ว ผู้นำรัฐมีข้อจำกัดอย่างมากที่จะทำตามหลักการทางจริยธรรมเมื่อเทียบกับนักบุญหรือพระ

ต่อมาฮอปแมนยกตัวอย่างนักคิดสำนักกฎหมายธรรมชาติ (natural law) และสำนัก ประโยชน์นิยม (utilitarianism) ทั้งสองสำนักมองว่ามนุษย์มาอยู่ร่วมกันในสังคมเนื่องมาจากการมีบรรทัดฐาน ร่วมกันและผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บรรทัดฐานร่วมกันระหว่าง ประเทศต่าง ๆ นั้นไม่ชัดเจนเท่าใดนัก ผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างรัฐก็มีลักษณะชั่วคราวเท่านั้น เหตุผลหลักก็คือไม่มีอำนาจกลาง (central power) ระหว่างรัฐในการจัดระเบียบให้เกิดขึ้น ฮอปแมน ยกตัวอย่างความคิดของฌ็อง-ฌัก รูโซ (Jean-Jacques Rousseau) ซึ่งมองว่าในสภาวะอนาธิปไตย ระหว่างประเทศ รัฐจะเป็นห่วงและคิดคำนวณแต่เรื่องผลประโยชน์ของตนเองเท่านั้นและผลประโยชน์ ดังกล่าวจะแปรผันตามไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยเหตุนี้หลักจริยธรรมที่ชัดเจนตายตัว ระหว่างรัฐจึงเกิดขึ้นได้ยาก

๒. เหตุใดทางเลือกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศจึงมีไม่มากนัก

ฮอปแมนชี้ถึงเหตุที่ทำให้หลักจริยธรรมที่ชัดเจนตายตัวระหว่างรัฐเกิดขึ้นได้ยากไว้ ๓ ประเด็น คือปัจจัยทางโครงสร้าง (structural reason) ปัจจัยทางความคิด (philosophical reason) และปัจจัย ทางการเมือง (political reason) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประการแรกปัจจัยทางโครงสร้าง มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลมีทางเลือกในการประพฤติตามหลักจริยธรรมได้ แต่เมื่อมารวมกันเป็นกลุ่มแล้ว มนุษย์ในฐานะกลุ่มบุคคลจะมีพฤติกรรมในการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อก่อเกิดเป็นรัฐแล้ว ผู้นำรัฐจำเป็นต้องปกป้องผลประโยชน์ของรัฐอย่างเต็มที่ ดังนั้นโอกาสในการละเมิดหลักจริยธรรม เมื่อมนุษย์มารวมตัวกันเป็นรัฐจึงเกิดขึ้นได้ง่ายอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่งเป็นเรื่องความแตกต่างระหว่างการเมืองภายในกับการเมืองระหว่างประเทศ สำหรับการเมืองภายใน รัฐจะมีกรอบกฎเกณฑ์ที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติตามอย่างชัดเจนซึ่งจะสอดคล้องกับหลักจริยธรรม ต่างจากการเมืองระหว่างประเทศที่มีลักษณะอนาธิปไตย ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว และเป็นที่ยู่งกันว่า “ความอยู่รอด” เป็นเสมือนหนึ่งกติกาสำคัญระหว่างรัฐ รัฐจำเป็นต้องดำเนินนโยบายเพื่อความอยู่รอดก่อน แล้วประเด็นทางความยุติธรรมหรือจริยธรรมค่อยตามมา

ประการที่สองปัจจัยทางความคิด ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กฎเกณฑ์ที่มีอยู่ไม่ได้มีเพียงอย่างเดียวและกฎเกณฑ์หลายประการก็มีลักษณะขัดกับหลักการทางจริยธรรมด้วย เช่น หลักการแทรกแซงเพื่อมนุษยธรรมหรือหลักการโจมตีก่อน (preemption) เป็นต้น แต่หลักการร่วมที่สำคัญของรัฐที่ไม่เข้ากับหลักจริยธรรมเป็นอย่างยิ่งคือ “ความเห็นแก่ประโยชน์ตนเองของรัฐ (national egoism)” ประเด็นนี้จึงเป็นอุปสรรคอีกประการหนึ่งในการที่รัฐไม่สามารถดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมได้

ประการสุดท้ายปัจจัยทางการเมือง สภาวะอนาธิปไตยในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทำให้การเมืองมีความไม่แน่นอนสูงมาก การเมืองระหว่างประเทศมีลักษณะเป็นพลวัตสูง (dynamic) การประเมินสถานการณ์ของผู้นำรัฐจึงมีอุปสรรคมาก ก่อให้เกิดการตีความในสถานการณ์ในทางลบเสียเป็นส่วนใหญ่ ผลการดำเนินนโยบายจึงขัดกับหลักจริยธรรมได้ง่าย อีกทั้งผู้นำรัฐก็มีข้อจำกัดทางจริยธรรมจากภายในประเทศซึ่งมาจากการเรียกร้องของประชาชนและสถานการณ์ทางการเมืองในรัฐของตนที่บีบให้ผู้นำรัฐจำเป็นต้องดำเนินนโยบายเพื่อตอบสนองการเรียกร้องจากภายในรัฐและอาจก่อให้เกิดการละเมิดจริยธรรมของรัฐอื่น

ฮอฟแมนทิ้งท้ายด้วยการประเมินว่าจะเกิดผลอย่างไรกับการที่ผู้นำรัฐมีข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรม ซึ่งสรุปได้ว่าผู้นำรัฐจะให้น้ำหนักกับประเด็นทางจริยธรรมระหว่างประเทศในลำดับท้าย ๆ ในนโยบายต่างประเทศ และการทำเช่นนี้อย่างต่อเนื่องของรัฐต่าง ๆ ก่อให้เกิดหลักจริยธรรมขึ้นมาใหม่ที่แยกออกจากระบบจริยธรรมสากลซึ่งก็คือรัฐจะมองเพียงว่าอะไรก็ตามที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมที่สุด ไม่ว่าผลประโยชน์นั้นจะได้มาด้วยวิธีการใดก็ตาม หลักจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ (“moral” national interest) นี้เป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อสังคมนระหว่างประเทศ

๔.๒ จริยธรรมในพฤติกรรมนโยบายต่างประเทศ

หลังจากที่ฮอฟแมนวิเคราะห์ปัญหาทางจริยธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้วก็กล่าวถึงมาตรการการตัดสินใจประเด็นทางจริยศาสตร์ สำหรับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฮอฟแมนเห็นว่า ขึ้นอยู่กับบริบทหรือสถานการณ์ มีลักษณะสัมพัทธ์ (relative) และเป็นจริยศาสตร์ที่เน้นผล (ethics of consequences) กล่าวคือการดำเนินนโยบายต่างประเทศจะนำมาซึ่งผลที่ดีต่อประเทศของตนหรือไม่ เช่น การที่สหรัฐอเมริกาทำสงครามในอิรักครั้งที่ ๒ ผู้นำสหรัฐฯ ไม่ได้มองว่าการทำสงครามจะนำมาซึ่งการสูญเสียชีวิตมนุษย์ซึ่งเป็นข้อพิจารณาทางจริยธรรมที่เป็นเรื่องของหลักการที่ชัดเจน ไม่ว่าจะ เป็นทหารอเมริกันเองหรือประชาชนบริสุทธ์ชาวอิรักหรือไม่ แต่ประธานาธิบดีบุชจะมองว่าสงครามจะนำมาซึ่งผลที่ดีต่อสหรัฐอเมริกาเอง เช่น ผลประโยชน์ทางน้ำมันในตะวันออกกลางหรือไม่ ดังนั้น สิ่งที่ดีในทางการเมืองระหว่างประเทศจึงเป็นการอ้างหลักการที่หนักแน่นน่าเชื่อถือ (sound principles) เพื่อให้เกิดประสิทธิผล (effectiveness) เท่านั้น

เมื่อจริยธรรมของผู้นำรัฐมีลักษณะเป็นจริยศาสตร์แบบการเน้นที่ผลแล้ว ปัญหาเชิงบรรทัดฐาน (normative) หรือเกณฑ์การวัดว่านโยบายที่ดีคืออะไรจึงเกิดขึ้น ฮอฟแมนเสนอว่าจริยธรรมของผู้นำรัฐจะต้องประกอบด้วยพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการที่ประสานสอดคล้องกัน ได้แก่ เป้าหมาย (ends) เครื่องมือหรือวิธีการ (means) และข้อจำกัดทางจริยธรรม (self-restraint) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก **เป้าหมาย**เป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่ผู้นำรัฐจะต้องคำนึงถึง โดยที่จะต้องมีการวางเป้าหมายการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และมีการจัดลำดับความสำคัญในเป้าหมายอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การระบุว่าอะไรคือเป้าหมายที่สำคัญนั้นมีอุปสรรคพอสมควร ประการแรกคือใครจะเป็นผู้ตัดสินความถูกต้องชอบธรรมของเป้าหมายเหล่านี้ ประการที่สองคือการชี้ถึงเป้าหมายให้ชัดเจนลงไปนั้นทำได้ยาก นโยบายหนึ่ง ๆ จะมาจากกระบวนการที่ซับซ้อน ยากที่จะกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนลงไปได้ ประการสุดท้ายคือการจัดลำดับความสำคัญให้กับเป้าหมายที่มีอยู่ทำได้ลำบากเพราะเป้าหมายบางอย่างอาจมีการขัดกันเอง

ประการที่สอง **วิธีการ**เป็นสิ่งที่ผู้นำรัฐต้องพิจารณาด้วยอีกหนึ่งประการ เนื่องจากการใช้วิธีการที่ไม่ชอบธรรมอาจทำลายเป้าหมายที่รัฐต้องการได้ง่าย อิสระในการเลือกใช้เครื่องมือเพื่อดำเนินนโยบายของผู้นำรัฐแต่ละรัฐมีแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศ ถึงแม้ว่าสภาพการเมืองระหว่างประเทศมีความไม่แน่นอนสูง แต่ผู้นำรัฐก็จำเป็นที่จะต้องเลือกวิธีการดำเนินนโยบายที่ขัดกับหลักการทางจริยธรรมทั่วไปและขัดกับเป้าหมายของรัฐให้น้อยที่สุด กล่าวง่าย ๆ คือผู้นำรัฐจะต้องมีศิลปะในการเลือกวิธีการที่สอดคล้องกับเป้าหมายของรัฐ และทั้งวิธีการและเป้าหมายจะต้องสอดคล้องกัน มีความชอบธรรม และได้รับการยอมรับจากนานาประเทศอีกด้วย

ประการสุดท้าย **ข้อจำกัดทางจริยธรรม**หมายความว่าผู้นำรัฐจะต้องพิจารณาถึงข้อเรียกร้องทางจริยธรรมจากประเทศอื่น ๆ อีกด้วย หน้าที่ทางจริยธรรมของผู้นำรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่ง**รัฐมหาอำนาจ**นอกเหนือจาก**ความรับผิดชอบต่อประเทศของตนเองแล้ว จะต้องรับผิดชอบต่อการเปลี่ยนแปลงระบบระหว่างประเทศ**จากสภาพแห่งป่า (state of jungle) ที่รัฐมุ่งแสวงหาความอยู่รอดและผลประโยชน์ของตนเท่านั้น ไปสู่สภาพชุมชนระหว่างประเทศ (international society) ทั้งนี้เนื่องจากการมีชุมชนระหว่างประเทศนี้เองจะเปิดโอกาสให้จริยธรรมระหว่างประเทศปรากฏขึ้นและช่วยให้ผู้นำรัฐดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับหลักการทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้น เท่ากับการลดสถานะทางแพ่งทางจริยธรรม (moral dilemma) ในนโยบายต่างประเทศได้ด้วย

ในประเด็นนี้ ฮอฟแมนอ้างถึงปรัชญาการเมืองของอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ซึ่งเสนอว่าจุดเริ่มต้นในการที่มนุษย์จะร่วมกันสร้างสังคมระหว่างประเทศเกิดขึ้นภายในรัฐ นั่นคือรัฐจะต้องปกครองด้วยรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญหรือหลักนิติธรรม หรือด้วยระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน เพราะในระบอบประชาธิปไตยจะมีการตรวจสอบถ่วงดุลจากประชาชนและองค์กรต่าง ๆ โอกาสที่จะเกิดผู้นำแบบเผด็จการก็จะมีน้อย คานท์ทำนายว่าประเทศต่าง ๆ มีเป้าหมายสู่สันติภาพเนื่องจากความจำเป็นจะต้องเอาตัวรอดจากอาวุธสมัยใหม่ที่มีอำนาจสูงซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก การมีชุมชนระหว่างประเทศนี้ สำหรับคานท์แล้วมีความเป็นไปได้เพราะมนุษย์รู้จักเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันตินั่นเอง

สุดท้ายข้อเสนอเรื่องการสร้างกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ (rules of behavior) ให้รัฐต่าง ๆ เห็นร่วมกันนั้น มีปัญหาเกิดขึ้นสองประการ ปัญหาแรกคือคำถามที่ว่ากฎเหล่านี้นำไปใช้กับใคร (rules for whom) ซึ่งมีข้อพิจารณาปัญหานี้อยู่ ๒ แนวทางคือ เรื่องสัมพัทธนิยม (relativism) กับเรื่องสากลนิยม (cosmopolitanism) ในเรื่องแนวคิดสัมพัทธนิยมนั้น อาจกล่าวได้ว่าประเทศในโลกมีความหลากหลายทางด้านโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมอย่างมาก ปัญหาจะเกิดขึ้นหากผู้คนในวัฒนธรรมหนึ่งมองว่าค่านิยมของคนในวัฒนธรรมอื่นเป็นภัยคุกคามต่อการอยู่รอดของวัฒนธรรมตนเอง เช่น การที่บุคคลในหลายชาติพันธุ์ปฏิบัติเสถียรวัฒนธรรมบริโภคนิยมจากตะวันตก เป็นต้น ปัญหาเป็นอุปสรรคต่อความพยายามสร้างกฎเพื่อนำไปบังคับใช้กับประเทศต่าง ๆ ในโลก

ในเรื่องแนวคิดสากลนิยมที่มองว่ามนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันภายใต้กฎแห่งจริยธรรมหรือกฎแห่งธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์อยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเดียวกัน มนุษย์จึงไม่ตกอยู่ภายใต้รัฐใดรัฐหนึ่ง แต่เป็นรัฐสากลในโลกนี้ ข้อโต้แย้งในเชิงสากลนิยมนี้เกิดจากความสงสัยว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่รัฐต่าง ๆ สร้างขึ้นมานั้นตอบสนองต่อสิ่งใดหรือผลประโยชน์ของใคร กล่าวง่าย ๆ คือเป็นประเด็นเรื่องของความยุติธรรม (justice) ว่าใครได้ประโยชน์ รัฐหรือปัจเจกบุคคล สรุปว่าปัญหานี้เป็นเรื่องของความเสมอภาคระหว่างปัจเจกบุคคลที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎเกณฑ์อย่างเดียวกัน และเป็นเรื่อง

สิทธิของปัจเจกบุคคล (human rights) ที่สัมพันธ์กับสิทธิของรัฐ (state rights) ว่าสิทธิของฝ่ายใดมีความสำคัญมากกว่ากัน

ส่วนปัญหาเรื่องการสร้างกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศประการที่สองคือคำถามที่ว่ากฎเหล่านี้เป็นกฎประเภทใด (what kinds of rules) ตอบสนองต่อสิ่งใด หากเจาะจงลงไปก็คือประเด็นเรื่อง “ผลประโยชน์กับจริยธรรม” ผู้นำรัฐจะทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ ได้แก่ ความอยู่รอด ความมั่นคงและผลประโยชน์อื่น ๆ ตามมา แต่การพิจารณาเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ โดยปกติผู้นำรัฐจะมองในหลายมิติ โดยมีจริยธรรมเป็นเพียงเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่จะไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องจริยธรรมเลยหากขัดกับผลประโยชน์ขั้นพื้นฐานของรัฐ

สรุปได้ว่าข้อเสนอของฮอฟแมนเป็นการมองประเด็นเรื่องจริยธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่กว้างขึ้นกว่าการมองเพียงเรื่องของผลประโยชน์และความอยู่รอดของรัฐเท่านั้น หน้าที่ของผู้นำรัฐนอกเหนือจากที่จะต้องปกป้องรัฐและประชาชนของตนเองแล้ว ฮอฟแมนยังเสนอให้ผู้นำรัฐพิจารณามิติทางจริยธรรมให้มากขึ้น ด้วยตระหนักว่าหากระบบระหว่างประเทศพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนระหว่างประเทศแล้ว ผลประโยชน์ที่พึงปรารถนาที่รัฐต่าง ๆ จะได้รับร่วมกัน เช่น สันติภาพ ก็อาจเกิดขึ้นตามมา

เมื่อพิจารณาแนวความคิดของฮอฟแมนแล้วจะพบว่าในการดำเนินนโยบายทางการทูต ผู้นำรัฐอาจทำให้ประเด็นทางจริยธรรมเกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องขัดกับหลักการเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ เพียงแค่ต้องเข้าใจก่อนว่าผลประโยชน์ของตนเองกับผลประโยชน์ร่วมระหว่างประเทศเป็นจริงได้ตามคำอธิบายของทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยม จากนั้นเมื่อต้องนำไปกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์จึงพิจารณาตามหลักการของฮอฟแมนเรื่องเป้าหมาย เครื่องมือหรือวิธีการ และข้อจำกัดทางจริยธรรมให้สอดคล้องลงตัว

๕. การกำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบตามแนวคิดกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่

สำหรับการนำแนวคิดกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ไปใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบใด ๆ ก็ตามซึ่งรวมถึงกำลังทางเรือด้วย จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้กำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบต้องเข้าใจทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยมเป็นพื้นฐาน รวมถึงต้องนำแนวคิดกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ไปใช้ในทางปฏิบัติตามสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต ประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดจะให้แนวทางในการมองการเมืองระหว่างประเทศทั้งในระดับรัฐตามทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และในระดับกองทัพเรือตามแนวคิดกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ หัวข้อสุดท้ายนี้จะชี้ว่าสิ่งที่วิเคราะห์ได้จากทฤษฎีและแนวคิดดังกล่าวจะเป็นแนวทางให้กับผู้กำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบได้อย่างไร

ในการกำหนดยุทธศาสตร์^{๑๑} ฝ่ายวิเคราะห์อนาคตจะต้องฉายภาพให้เห็นว่าสถานะแวดล้อมระหว่างประเทศจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด เช่น ทำนายว่าจีนจะเป็นมหาอำนาจระดับโลกซึ่งมีเส้นทางคมนาคมทั้งทางทะเลและทางบกผ่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะรวมกันแน่นขึ้นจากการมีประชาคมอาเซียน สหรัฐอเมริกาจะมีบทบาททางการทหารลดลงและจะคงกำลังเอาไว้ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญจริง ๆ เท่านั้น เป็นต้น แต่การทำนายอนาคตจะต้องใช้หลักทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยมเป็นฐานในการคิดและอธิบายว่าความร่วมมือและความขัดแย้งที่ประเทศต้องเผชิญนั้นมีอะไรบ้างและเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด จากนั้นผู้กำหนดยุทธศาสตร์จึงจะประมวลภาพรวมของไทยและกองทัพเรือว่ามีจุดยืนอย่างไรภายใต้สถานะแวดล้อมนี้ โดยมองถึงผลประโยชน์ที่รัฐบาลต้องการซึ่งปรากฏในเอกสาร เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายความมั่นคง เป็นต้น แล้วจำกัดความให้ชัดเจนว่าจะมีแนวความคิดในการรักษาผลประโยชน์ของไทยอย่างไร ภายใต้กำลังอำนาจที่มีอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาแนวความคิดในการรักษาผลประโยชน์และกำลังที่มีในปัจจุบันจะพบช่องว่างในเรื่องกำลังว่าไม่เพียงพอในการรักษาผลประโยชน์จนทำให้เกิดความเสี่ยงต่อความมั่นคงของประเทศ เช่น เมื่อตรวจสอบสถานะแวดล้อมเรื่องการเสริมสร้างขีดความสามารถทางเรือของเพื่อนบ้านแล้วพบว่าไทยยังขาดเครื่องมือที่จะใช้ในการสร้างดุลอำนาจ เช่น เรือดำน้ำ เป็นต้น ก็จำเป็นต้องหาวิธีลดความเสี่ยงลง อาจปรับตัวอุปกรณ์ใหม่ หรือเปลี่ยนวิธีการรักษาผลประโยชน์ แต่วิธีที่ง่ายที่สุดคือการจัดทำกำลังรบเพิ่มเติม ผู้กำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบจะทำกระบวนการนี้เข้าไปมาจนกระทั่งได้ยุทธศาสตร์และกำลังรบที่ตรงกับสถานะความเป็นจริงทางการเมืองระหว่างประเทศมากที่สุด แล้วเสนอเป็นแผนเสริมสร้างกำลังรบต่อไป^{๑๒} ซึ่งกำลังรบทางเรือย่อมจะอยู่ภายใต้แนวความคิดของกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่อย่างแน่นอน เช่น การใช้เรือระบายพลขนาดใหญ่สามารถเป็นไปได้ทั้งในเรื่องการทำสงครามตามแบบอย่างการปฏิบัติการยุทธสะเทินน้ำสะเทินบกและในเรื่องการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางทะเลทั้งคนชาติตนเองและคนชาติอื่น เป็นต้น

สรุป

กองทัพเรือสมัยใหม่และกองทัพเรือหลังสมัยใหม่เป็นแนวความคิดที่ทีลล์พัฒนาขึ้นมาเพื่ออธิบายหน้าที่ของกองทัพเรือในโลกยุคโลกาภิวัตน์ กองทัพเรือสมัยใหม่ทำหน้าที่หลักเพื่อการปกป้องผลประโยชน์

---

^{๑๑} Henry C. Bartlett, G. Paul Holman, Jr. and Timothy E. Somes, “The Art of Strategy and Force Planning,” in *Strategy and Force Planning*, 4th ed. (Newport, RI: Naval War College Press, 2004), pp. 17-23.; P. H. Liotta and Richmond M. Lloyd, “The Strategy and Force Planning Framework,” in *Strategy and Force Planning*, 4th ed. (Newport, RI: Naval War College Press, 2004), pp. 1-16.

^{๑๒} Mackubin Thomas Owens, “Strategy and the Logic of Force Planning,” in *Strategy and Force Planning*, 4th ed. (Newport, RI: Naval War College Press, 2004), pp. 483-496.

ของชาตินั้น ๆ สอดคล้องกับทฤษฎีสัจนิยมที่อธิบายว่าความอยู่รอดของรัฐตนเองเป็นปัจจัยพื้นฐาน
ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่วนกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ทำหน้าที่หลักในการรักษาระบบโลกาภิวัตน์
ให้ดำเนินได้ต่อไปมากกว่าจะเพียงแค่รักษาผลประโยชน์ของรัฐตนเองเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเสรี
นิยมที่มองเห็นว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะโลกยุคโลกาภิวัตน์มีระดับของ
การขึ้นต่อกัน (interdependent) มากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีตหลายเท่า เช่น หากระบบการค้าทางทะเล
ไม่ทำงาน จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่พึ่งพาการนำเข้าและส่งออกและความเป็นอยู่ของ
ประชาชนในประเทศที่มีเศรษฐกิจแบบเสรี เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องมีหน่วยงานทำหน้าที่ปกป้องระบบ
ประเภทนี้เอาไว้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของกองทัพเรือหลังสมัยใหม่นั้นเอง